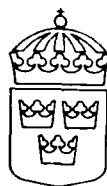

Justitiekottets betänkande

1987/88:6

om besöksförbud m.m.

JuU
1987/88:6

Motionsyrkanden

Motion 1986/87:Ju403 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lag som innebär att den som har blivit dömd för misshandel eller olaga hot av domstol skall kunna åläggas förbud att besöka eller söka kontakt med den person som utsatts för övergreppet (yrkande 11).

Motion 1986/87:Ju629 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas.

- att riksdagen hos regeringen begär förslag till hur kvinnohusen kan ges ett särskilt skydd (yrkande 2),
- att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning som ger misshandlade kvinnor skydd mot nya övergrepp genom besöksförbud m.m. (yrkande 3).

Motion 1986/87:Ju636 av Bo Lundgren m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lagstiftning om besöksförbud (yrkande 3).

Motion 1986/87:Ju802 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om besöksförbud på sätt som anges i motionen (yrkande 3).

Motion 1986/87:Ju803 av Anita Modin m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen anhåller om att ett lagförslag i syfte att förhindra förföljelse av misshandlade personer skyndsamt förbereds och framläggs för riksdagen för beslut.

Motion 1986/87:Ju808 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

- att riksdagen beslutar att införa påföljden besöksförbud i enlighet med motionens förslag (yrkande 12),
- att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om stödet till jourer m.m. (yrkande 13).

Motion 1986/87:Ju812 av Alf Svensson (c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om en lag till skydd för hotade och misshandlade kvinnor i enlighet med vad som anförts i motionen.

Motion 1986/87:Ju815 av Maj-Lis Lööv m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning som gör det möjligt för domstol att förbjuda män som dömts för kvinnomisshandel att på nytt uppsöka eller hota att uppsöka kvinnan.

Motion 1986/87:Ju818 av Ann-Cathrine Haglund m.fl. (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att domstol skall kunna döma till besöksförbud (yrkande 3).

JuU 1987/88:6

Allmän bakgrund

Kvinnomisshandel och de särskilda problem som uppstår vid denna typ av brott har under det senaste decenniet varit föremål för en livlig allmän debatt och har föranlett en rad åtgärder från myndigheternas sida. Med kvinnomisshandel brukar i dessa sammanhang i allmänhet avses sådan misshandel som förövas mot en kvinna av hennes make, samboende eller annan man som står henne nära eller som hon tidigare haft en nära relation till. Liknande problem som vid misshandel uppkommer också vid andra övergrepp.

Enligt statistiska uppgifter för år 1986 anmäldes 11 862 fall av misshandel mot kvinnor. Av de 597 fall som rubricerades som grov misshandel var parterna i 494 fall bekanta med varandra. I de fall som inte rubricerades som grov misshandel, 11 265 st., var parterna bekanta i 8 929 fall. Brotten ägde som regel rum inomhus. Antalet anmälda våldtäkter och försök därtill mot vuxen person uppgick till 960. (Av dessa utgör ett fåtal fall homosexuella övergrepp.) Antalet dömda personer är avsevärt lägre än antalet anmälda.

Det bör emellertid framhållas att det verkliga antalet övergrepp mot kvinnor med största sannolikhet vida överstiger antalet anmälda. Eftersom det är brott som till helt övervägande del begås i bekantskapsrelationer är anmälningsbenägenheten av naturliga skäl jämförelsevis låg.

Under senare år har olika åtgärder vidtagits för att stärka den misshandlade kvinnans ställning. Tidigare kunde misshandel som inte förövats på allmän plats i princip åtalas endast efter angivelse av målsäganden. Genom en lagändring år 1982 togs kravet på angivelse bort. Skälen var dels önskemålet att inskräpa att misshandel i t.ex. hemmet är lika straffvärd som misshandel på allmän plats, dels att öka kvinnornas möjlighet att få hjälp av olika myndigheter. Efter reformen ökade antalet anmälningar för misshandel på enskild plats kraftigt.

Genom lagändringar år 1984 gjordes omfattande ändringar beträffande sexualbrotten i 6 kap. brottsbalken. Bl.a. utvidgades begreppet våldtäkt så till vida att även övergrepp som innefattar sexualhandlingar jämförliga med samlag kan utgöra våldtäkt. Vidare har nyligen gjorts en översyn av rekvisiten för bl.a. grov misshandel (Grov misshandel och grov stöld, Ds Ju 1986:11). Översynen har relaterat i förslag om att domstolarna vid bedömningen av om misshandelsbrott är att anse som grovt skall särskilt beakta bl.a. om gärningsmannen visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Förslagen, som lagts fram i proposition 1987/88:14 om ändring i brottsbalken (grov misshandel och grov stöld), tar sikte bl.a. på olika former av kvinnomisshandel. I detta sammanhang bör även anmärkas att frågan om häktning vid risk för återfall i bl.a. våldsbrott har ägnats särskild uppmärksamhet i den proposition om häktning och anhållande som lades fram under våren 1987 och som för närvarande i likhet med den nyssnämnda propositionen är beroende på riksdagens prövning (prop. 1986/87:112).

En målsägande som hörs med anledning av åklagarens talan har enligt 20

kap. 15 a § rättegångsbalken rätt att åtföljas av en stödperson om målsäganden med hänsyn till brottets art eller annars kan antas vara i behov av personligt stöd under rättegången. Denna regel infördes år 1984. Rätts-hjälpskommittén (Ju 1982:01) har nyligen i betänkandet (SOU 1986:49) Målsägandebitråde föreslagit en vidareutveckling av stödet åt sådana målsägande i mål om allvarigare sexualbrott så till vida att de skall kunna erhålla rättsligt biträde. Biträdet, som skall vara kostnadsfritt för målsäganden, skall enligt förslaget ta till vara målsägandens intressen samt ge målsäganden stöd och hjälp i brottmålet. Målsägandebiträdet skall förordnas så tidigt som möjligt efter polisanmälan och alltså biträda under både förundersökning och rättegång. Förordnandet skall meddelas av domstol.

En proposition om målsägandebitråde kan förväntas under innevarande år.

I proposition 1987/88:1 om ändring i rättegångsbalken, som nu behandlas i riksdagen, föreslås ändringar i en del av rättegångsbalkens bestämmelser bl.a. om handläggningen av skadeståndsanspråk i anledning av brott.

Åklagarna föreslås få en vidgad skyldighet att för målsägandenas räkning föra talan om skadestånd i anledning av brott. En konsekvens av detta förslag blir att polisens skyldighet att under förundersökningen utreda även skadeståndsfrågan ökar. Ändrade regler föreslås också för att inskräpa vikten av att domstolarna i största möjliga utsträckning behandlar skadeståndsanspråk samtidigt med brottmålet samtidigt som domstolarna får vidgade möjligheter att uppskatta mindre skador till skäligt belopp. Förslagen är enligt propositionen ett led i strävandena att förbättra målsägandenas ställning.

Enligt nuvarande bestämmelser i 7 kap. 15 § sekretesslagen (1980:100) kan uppgift om enskildas personliga förhållanden i folkbokföringen eller liknande registrering hemlighållas om det av särskild anledning kan antas att den enskilde eller någon honom närstående lider men om uppgiften röjs. Förslag om en utvidgning av denna sekretess har lagts fram i betänkandet (SOU 1986:46) Integritetsskyddet i informationssamhället 2. Frågan behandlas i en i dagarna beslutad lagrådsremiss om ändring i sekretesslagen m.m. Förslagen i lagrådsremissen tar bl.a. sikte på att bereda bättre skydd för kvinnor som förföljs och hotas av sina tidigare makar eller sambor.

Inte bara på lagstiftningens område har misshandlade kvinnors situation uppmärksamats. Som exempel härpå lämnas följande uppgifter.

Socialstyrelsen, rikspolisstyrelsen, riksåklagaren och domstolsverket gav år 1985 gemensamt ut skriften *Misshandel och sexuella övergrepp mot kvinnor och barn*. Avsikten är att skriften skall vara en sammanfattande handledning för alla som i sitt arbete kommer i kontakt med offer för misshandels- eller sexualbrott.

Socialdepartementet utgav år 1983 en rapport – *Kvinnomisshandel. Kartläggning och överväganden* (Ds S 1983:2) – som innehöll en genomgång av det aktuella läget och en redovisning av tillgängliga resurser inom olika områden samt förslag till ytterligare åtgärder. Som ett resultat av rapporten samma år anslogs 2.4 milj. kr. för en treårsperiod till olika försöksverksamheter hos kommuner och landsting. Dessa skall utvärderas under år 1987.

Från statsmakternas sida har således under senare år ägnats stor uppmärksamhet åt de problem som sammanhänger med kvinnomisshandel, och en rad åtgärder har genomförts på såväl det rättsliga som det sociala området. Även kommuner och landsting har i många fall lämnat bidrag till frivilliga verksamheter av olika slag.

Också olika frivilligorganisationer har under senare år lagt ned ett stort arbete på att på olika sätt hjälpa kvinnor som misshandlats eller utsatts för andra övergrepp. Detta gäller inte minst de s.k. kvinnohusen eller kvinnojourerna.

I Sverige finns omkring 110 kvinnojourer. Dessa drivs som regel av frivilliga organisationer; i vissa fall i samarbete med kommun eller landsting. Syftet med verksamheten är att skydda, stödja och hjälpa enskilda kvinnor och att verka opinionsbildande. Någon närmare kartläggning av kvinnojourernas verksamhet synes inte ha gjorts.

Det finns vidare sju mansjourer. Dessa drivs liksom kvinnojourerna av frivilliga organisationer; även här förekommer samarbete med kommun eller landsting. Också mansjourerna erbjuder hjälp och stöd i svåra krissituationer men de saknar möjlighet till det fysiska omhändertagande som kvinnohusen erbjuder.

Besöksförbud m.m.

Motionsmotiveringar

I motionerna 403 yrkande 11, 629 yrkande 3, 636 yrkande 3, 802 yrkande 3, 803, 808 yrkande 12, 812, 815 och 818 yrkande 3 tas upp frågan om besöksförbud.

I motionerna uppmärksammas situationen för de kvinnor som – efter att ha blivit hotade eller misshandlade av män de sammanlevt med – lever i fruktan för att gärningsmannen på nytt skall söka upp dem och verkställa hotet eller upprepa misshandeln. Motionärerna pekar på att kvinnor som lämnat sina misshandlande män kan tvingas byta bostad och arbete och i vissa fall t.o.m. identitet för att undgå förföljelse. Motionärerna pekar också på att polisens möjligheter att ingripa i vissa fall är alltför små; t.ex. då det närmast handlar om trakasserier och inte om nya brott. Enligt motionärerna skulle ett förbud för gärningsmannen att uppsöka kvinnan kunna vara verksamt i dessa fall.

Ett annat spørsmål som har anknytning till frågan om besöksförbud tas upp i motion 629 där motionärerna begär förslag till ett särskilt skydd för kvinnohusen (yrkande 3). Bakgrunden är att det förekommer att män med våld försöker ta sig in i kvinnohus, där misshandlade kvinnor funnit en fristad. Detta bör ses som ett särskilt allvarligt övergrepp. Åtminstone i kvinnohusen bör det råda kvinnofrid, anser motionärerna.

Gällande rätt

I 4 kap. brottsbalken (BrB) avhandlas brotten mot frihet och frid. De brott som är av störst intresse i detta sammanhang är olaga hot (5 §), hemfridsbrott och olaga intrång (6 §) samt ofredande (7 §). Gemensamt för dessa

stadganden är att de bereder straffrättsligt skydd åt enskilda människors känsla av trygghet till person och egendom.

Enligt 5 § gör den sig skyldig till *olaga hot* som lyfter vapen mot annan eller eljest hotar med brottslig gärning på ett sätt som hos den hotade är ägnat att framkalla allvarlig fruktan för egen eller annans säkerhet till person eller egendom.

Den brottsliga gärningen består alltså i att med ord eller åthävor, t.ex. genom att lyfta vapen, hota med brott. Det saknar betydelse om det objektivt sett föreligger risk att hotet verkställs utan det är tillräckligt att hotet är ägnat att framkalla allvarlig fruktan hos den hotade. Härmed avses närmast en "subjektiv" riskbedömning från offrets synpunkt. Hotet skall vara sådant att det normalt duger att hos den hotade framkalla fruktan. Däremot saknar det betydelse om den hotade verkligen blev rädd i den konkreta situationen. Hotet behöver inte heller rikta sig mot den hotade utan kan gälla åtgärder mot en tredje person. Hotet skall avse våld å person som inte är ringa eller annan skada på person eller egendom som skulle medföra lidande eller avsevärd olägenhet för den drabbade. Hotelser om annat än brottslig gärning är inte kriminaliserade i och för sig. Ett hot att skandalisera någon kan alltså inte föranleda ansvar om inte rekvisiten för något annat brott, t.ex. förtal, är uppfyllda.

Hemfridsbrott består enligt 6 § första stycket i att olovligen intränga eller kvarstanna där annan har sin bostad, vare sig det är rum, hus, gård eller fartyg. I andra stycket sägs att om någon annars obehörigen intränger eller kvarstannar i kontor, fabrik, annan byggnad eller fartyg, upplagsplats eller på annat dylikt ställe, skall han dömas för *olaga intrång*.

Hemfridskyddet gäller sålunda för bostad och till bostad hörande gård eller trädgård, vare sig den är permanent eller tillfällig, medan inträngande i andra lokaler betecknas som *olaga intrång*. Bestämmelsen om *olaga intrång* kom till för att skapa skydd i lokaler där människor arbetar eller annars brukar vistas. Förutom arbetsplatser avses trappuppgångar och andra gemensamma utrymmen i hyresfastigheter.

Hemfridsbrott förutsätter att inträngandet eller kvarstannandet har skett olovligen. Även den som tar sig in i smyg eller gömmer sig i annans bostad omfattas av straffbestämmelsen.

Vad gäller *olaga intrång* skall gärningen ha företagits "obehörigen" för att vara straffbar. I förarbetena sägs härom att straffbestämmelsen inte blir tillämplig om förfarandet kan anses överensstämma med lag, rätt, sedvana eller medgivande. Den som söker upp någon i en lokal till vilken allmänheten har tillträde gör sig alltså inte skyldig till *olaga intrång* även om den personen uttryckligen undanbett sig att bli kontaktad där.

Bestämmelser om *ofredande* återfinns i 7 §. Där sägs att den som handgripligen antastar eller medelst skottlossning, stenkastning, oljud eller annat hänsynslöst beteende eljest ofredar annan, skall dömas för *ofredande*. Till skillnad från vad som gäller för hemfridsbrott och *olaga intrång* är *ofredande* inte bundet till någon bestämd lokal. Om emellertid en gärning kan bedömas som brott mot 6 § skall endast denna bestämmelse tillämpas, även om beteendet också innefattar *ofredande*. Motsvarande gäller om gärningen kan bedömas som misshandel i någon form. Brottbeskrivningen

för ofredande omfattar handlingar av mycket skilda slag.

För att en gärning skall anses innebära ett ofredande måste krävas att den kan sägas utgöra en kännbar fridskränkning. Dit hör, utöver de handlingar som nämns i lagtexten, även t.ex. att rycka och slita i någons kläder, att knuffas och att utsätta någon för s.k. telefonterror. En avsikt med straffbudet är också att skydda kvinnofriden på gator och allmänna platser. Det kan sålunda vara straffbart såsom ofredande att antasta en kvinna i syfte att nå en sexuell förbindelse med henne även om gärningsmannen inte går handgrip- ligt till väga.

Försök eller förberedelse till olaga hot, hemfridsbrott, olaga intrång och ofredande är inte straffbart.

Straffet för olaga hot är böter eller fängelse i högst två år. Vid hemfridsbrott och olaga intrång är straffet i normalfallet böter medan vid grovt brott fängelse i högst två år kan utdömas. För ofredande kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt huvudregeln om häktning i 24 kap. 1 § rättegångsbalken är en förutsättning för häktning att för brottet är stadgat fängelse i ett år eller mer. Häktning kan alltså i princip endast ifrågakomma vid olaga hot, vid grovt hemfridsbrott eller vid grovt olaga intrång. I sammanhanget bör observeras den särskilda häktningsgrunden risk för fortsatt brottslig verksamhet som ofta torde kunna bli tillämplig i här aktuella fall. Här kan tilläggas att det föredragande statsrådet i propositionen om anhållande och häktning (prop. 1986/87:112 s. 71 f) understryker vikten av att häktning används för att motverka återfall i brott. Särskilt bör därvid, sägs det, beaktas om det finns risk för återfall i brott som riktar sig mot eller medför fara för annans liv, hälsa eller egendom eller i övrigt allvarligt kränker annans personliga integritet.

Såväl hemfridsbrott och olaga intrång som ofredande förutsätter för åtal att målsäganden har angett brottet till åtal. Undantag gäller för hemfridsbrott eller olaga intrång som är grovt samt för ofredande som har förövats på allmän plats. I samtliga fall gäller också att åklagaren får väcka åtal om han finner åtal vara påkallat ur allmän synpunkt. Åtalsangivelse är inte erforderlig vid olaga hot.

I giftermålsbalken finns en bestämmelse om besöksförbud i samband med äktenskapets upplösande.

Sålunda kan rätten enligt 15 kap. 11 § giftermålsbalken på yrkande av endera maken och för tiden fram till dess att lagakraftägande dom föreligger förordna om sammanlevnadens hävande och om förbud för makarna att besöka varandra vid vite av fängelse i högst ett år eller böter. En motsvarande bestämmelse finns i den nya äktenskapsbalk som träder i kraft den 1 januari 1988. Vitet har emellertid begränsats till att avse pengar eller fängelse högst en månad.

Bestämmelsen infördes genom 1915 års lag om äktenskaps ingående och upplösning, som föregick den nu gällande giftermålsbalken. Den tillkom på förslag av lagutskottet, som, till skillnad från lagberedningen, inte ansåg att strafflagens regler om hemfridsbrott var tillräckliga i den aktuella situationen. Man anförde att erfarenheten från tillämpningen av de då gällande bestämmelserna om skillnad till säng och säte visade hur nödvändigt det var

att med tillhjälp av vite avskräcka den ena maken från övergrepp mot den andre. Det sades också att ett förslag i detta hänseende torde tillmötesgå ett ganska allmänt önskemål. Möjligheten att meddela besöksförbud har också vid utarbetandet av den nya äktenskapsbalken ansetts fylla ett praktiskt behov av integritetsbetonad natur (prop. 1986/87:1 s. 338).

Meningen med vitesbestämmelsen i 15 kap. 11 § GB är sålunda att skydda den ena maken från oönskade besök av den andre under den ofta ganska uppslitande tid som kan föregå den slutliga upplösningen av ett äktenskap. I och med att äktenskapsskillnadsdomen vinner laga kraft, förfaller emellertid vitesförbudet och någon möjlighet att förlänga det finns inte i vare sig den nu gällande lagstiftningen eller enligt den nya äktenskapsbalken. Inte heller kan dessa regler tillämpas på andra förhållanden än äktenskap.

Slutligen kan nämnas att det i lagen (1980:621) med särskilda bestämmelser om vård av unga finns ett stadgande som syftar till att hindra att en förälder besöker eller kontakter ett barn som är omhändertaget eller eljest föremål för vård enligt lagen. Enligt 16 § får socialnämnden nämligen bl.a. bestämma att den unges vistelseort inte skall röjas för förälder eller vårdnadshavare om det är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med vården eller omhändertagandet.

Förslag om besöksförbud

Inom justitiedepartementet har utarbetats en promemoria om besöksförbud (Ds Ju 1987:13). Förslaget remissbehandlas för närvarande.

Enligt förslaget skall regler om förbud tas in i dels polislagen, dels 36 kap. brottsbalken som innehåller bestämmelser om särskild rättsverkan av brott. Bestämmelserna om förbud har i förslaget fått en generell utformning och kan alltså tillämpas för att skydda inte endast misshandlade kvinnor utan även t.ex. barn som utsatts för övergrepp.

Förslaget innebär sammanfattningsvis att en förutsättning för förbud är att den beslutet skall gälla (gärningsmannen) har gjort sig skyldig till brott mot annans liv, hälsa, frihet eller frid. Ett krav är också att den som utsatts för brottet därefter förföljs av gärningsmannen och att det finns risk för nya brott. Förbud skall enligt förslaget endast kunna meddelas på begäran av den som har drabbats av brott, och överträdelse av förbudet skall endast kunna beivras efter anmälan av denne. Förbudet skall kunna omfatta t.ex. förbud för gärningsmannen att utan godtagbart skäl söka upp den drabbade eller ta kontakt på annat sätt. Gärningsmannen skall också enligt förslaget kunna förbjudas att uppehålla sig i omedelbar närhet av den drabbades bostad eller arbetsplats. Straffet för överträdelse av förbud skall i normalfallet vara böter. Föreskrift om förbud skall kunna meddelas av domstol såsom ett beslut om särskild rättsverkan av brott. Om frågan kommer upp i annat sammanhang skall frågan i stället prövas av polismyndighet, vars beslut i sådana fall enligt förslaget skall kunna överklagas till tingsrätt.

I motion 808 begärs en utredning om stödet till kvinno- och mansjourer (yrkande 13):

Enligt motionärerna är kvinno- och mansjourerna en viktig resurs i kampen mot våld. Behovet av samhällsstöd till jourernas verksamhet bör kartläggas. Det kan, fortsätter motionärerna, vara fråga både om ekonomiskt stöd till utbildningsinsatser m.m. och en samordning med andra samhällsresurser. Förslag till eventuella kompletterande stödformer efterlyses också. Alla stödformer måste dock utformas så att jourernas självständiga ställning inte äventyras, slutar motionärerna.

Bakgrund

Statliga bidrag till kvinnojournerna har utgått under de senaste tre budgetåren med omkring 700 000 kr. per år. För budgetåret 1987/88 är anslaget 805 000 kr. Också mansjourerna får vissa bidrag i form av projektmedel. Under budgetåret 1986/87 utbetalades ca 700 000 kr. till fem mansjourer. Härav gick 350 000 kr. till ett projekt i Göteborg där även forsknings- och utvecklingsarbete bedrivs och 175 000 kr. utgjorde ett startbidrag för en mansjour i Stockholm. Ett projekt i Uppsala har lovats bidrag för de närmaste två budgetåren.

I Sverige finns såsom tidigare nämnts omkring 110 kvinnojourer. Dessutom finns riksorganisationen ROKS. Denna har gjort en enkät bland kvinnojournerna. Resultatet av enkäten har publicerats i tidningen Kvinnojouren (nr 28, 1987). Härav kan utläsas att 66 jourer med tillsammans 6 000 medlemmar svarat på enkäten. 63 jourer har kommunala bidrag på i genomsnitt 140 000 kr. till sin verksamhet och 16 jourer får dessutom hyran betald. 35 av jourerna hade anställda, som antingen hade lönebidrag (40 st.) eller var beredskapsanställda (5 st.) eller hade vanliga anställningar (20 st.).

Socialutskottet har vid flera tillfällen prövat frågan om bidrag till kvinnojournernas verksamhet. I sitt av riksdagen godkända betänkande (SoU 1985/86:17 s. 14) anförde socialutskottet år 1986 sålunda att det finns skäl att stödja utvecklings- och försöksverksamhet som syftar till att ge hjälp åt t.ex. misshandlade kvinnor. Frågan om sådana bidrag får emellertid enligt utskottet prövas från fall till fall med hänsyn till andra aktuella utvecklingsprojekt. Ett mer permanent stöd får enligt socialutskottet anses vara en angelägenhet för resp. kommun genom dess socialnämnd.

Utskottet

I detta betänkande behandlar utskottet nio motionsyrkanden vari begärs att besöksförbud skall införas. Med besöksförbud avses i motionerna ett förbud för t.ex. en man som misshandlat eller hotat en kvinna att därefter söka upp henne eller kontakta henne på annat sätt. I anslutning härtill behandlar utskottet även en motion som tar upp frågan om ett särskilt skydd för kvinnohusen. Utskottet behandlar slutligen en motion som tar upp frågan om en utredning om stödet till kvinno- och mansjourer.

Under senare år har de misshandlade och förföljda kvinnornas situation fått stor uppmärksamhet i samhällsdebatten. Välbehövliga åtgärder har också vidtagits för att stärka denna grupps ställning i den rättsliga processen. T.ex. faller numera även misshandel som inte ägt rum på allmän plats under allmänt åtal, och en målsägande har rätt att åtföljas av en stödperson vid rättegången. Ytterligare reformer, däribland en skärpt syn på misshandel och större möjligheter för målsäganden att få sina skadeståndsanspråk prövade i brottmålsprocessen, är för närvarande föremål för riksdagens prövning. Under senare år har också olika frivilligorganisationer gjort ett stort och förtjänstfullt arbete i kvinnojourer, kvinnohus och numera även mansjourer genom att bl.a. ge stöd och råd till kvinnor och män som befinner sig i svåra konfliktsituationer och andra livskriser.

I motionerna om besöksförbud tas upp situationen för de kvinnor som misshandlats eller hotats av sina män och som lever i en ständig rädsla för en upprepning. Det har visat sig att rädslan i många fall är välgrundad och att många kvinnor, efter att ha blivit utsatta för övergrepp som lett fram till en separation, blir förföljda av de män de tidigare sammanlevt med. Utskottet vill här peka på att de flesta aggressionshandlingar som en kvinna i denna situation kan utsättas för är straffbelagda. I dessa fall finns möjlighet för polisen att ingripa till kvinnans skydd.

De drabbade kvinnorna har, enligt utskottets mening, emellertid också rätt att kräva att deras fysiska och psykiska integritet skyddas även i vissa fall av personförföljelse som faller utanför det straffbara området. Sådan förföljelse kan gestalta sig på olika sätt, exempelvis genom återkommande brev eller telefonuppringningar. En annan situation kan vara att en man som dömts för övergrepp mot en kvinna återkommande uppehåller sig i omedelbar närhet av kvinnans bostad eller arbetsplats. Ibland kan de här beskrivna förfarandena ha passerat straffbarhetsgränsen för t.ex. ofredande eller hemfridsbrott. Om så inte skulle vara fallet blir emellertid en hänvändelse från kvinnans sida till polisen som regel resultatlös eftersom inget brott kan anses ha begåtts. Samtidigt är det, som utskottet ser saken, uppenbart att här beskrivna beteenden av kvinnan kan upplevas som lika hotfulla och skrämmande som en aktiv handling, som faller under bestämmelserna om t.ex. olaga hot. I dessa lägen skulle enligt utskottets uppfattning ett besöksförbud kunna vara verksamt så till vida att ett omedelbart polisingripande möjliggörs. Även eljest skulle ett besöksförbud kunna ha en allmänt brottsförebyggande effekt som är önskvärd.

Frågan om införande av besöksförbud bereds som framgått ovan för närvarande inom justitiedepartementet. Utskottet har förståelse för de krav på omedelbara åtgärder som vissa av motionärerna framställer men anser ändå att resultatet av detta arbete bör avvaktas före ett definitivt ställningstagande i fråga om utformningen av lagstiftningen. De motionskrav som går ut på att frågan bör beredas för lagstiftning är som framgått redan tillgodosedda. Motionerna bör därför inte nu föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Utskottet avstyrker således bifall till motionerna 403 yrkande 11, 629 yrkande 3, 636 yrkande 3, 802 yrkande 3, 803, 808 yrkande 12, 812, 815 och 818 yrkande 3.

Vad sedan gäller frågan om särskilt skydd för kvinnohus anser utskottet att

redan gällande bestämmelser om hemfridsbrott, olaga intrång och ofredande bereder ett skydd också för kvinnohusen. Härtill kommer att ett besöksförbud, om sådant införs, också torde komma att bli tillämpligt om den förföljda kvinnan vistas i ett kvinnohus. Någon särskild lagstiftning om skydd för kvinnohus är således enligt utskottets uppfattning inte erforderlig. Utskottet avstyrker bifall till motion 629 yrkande 3.

Som utskottet ovan framhållit utför kvinno- och mansjourerna ett tjänstfullt arbete som i stor utsträckning baseras på frivilliga insatser. Omkring hälften av jourerna har statliga eller kommunala bidrag till sin verksamhet. Det statliga stödet har utgått som projektmedel till olika former av försöksverksamhet. En klar bild av samhällsstödet till jourerna går dock inte att få då någon kartläggning härav inte synes ha gjorts.

Sett mot denna bakgrund kan utskottet hysa förståelse för motionärernas önskemål om en utredning om ekonomiskt och annat stöd till kvinno- och mansjourer. Utskottet anser emellertid att frågan om ett mer permanent stöd, i enlighet med vad socialutskottet anförde i sitt ovan nämnda betänkande, i första hand får anses vara en angelägenhet för resp. kommun genom dess socialnämnd. Saken är också av sådan natur att den beaktas i det regelbundna budget- och beredningsarbetet inom socialdepartementet. Erforderlig kartläggning får ske i sådant sammanhang.

Under hänvisning till det anförda saknas enligt utskottets mening skäl för riksdagen att ta initiativ i saken. Utskottet avstyrker bifall till motion 808 yrkande 13.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *besöksförbud*

att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Ju403 i denna del (yrkande 11), 1986/87:Ju629 i denna del (yrkande 3), 1986/87:Ju636 i denna del (yrkande 3), 1986/87:Ju802 i denna del (yrkande 3), 1986/87:Ju803, 1986/87:Ju808 i denna del (yrkande 12), 1986/87:Ju812, 1986/87:Ju815 samt 1986/87:Ju818 i denna del (yrkande 3),

2. beträffande *särskilt skydd för kvinnohus*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju629 i denna del (yrkande 2),

3. beträffande *stöd till kvinno- och mansjourer*

att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju808 i denna del (yrkande 13).

Stockholm den 10 november 1987

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Björn Körlof (m), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Birthe Sörestedt (s), Elving Andersson (c), Bengt-Ola Rytter (s), Göran Magnusson (s), Eva Johansson (s), Lars Sundin (fp), Sven-Olof Nordlund (s) och Ingbritt Irhammar (c).

Stöd till kvinno- och mansjourer (mom. 3)

Elving Andersson (c) och Ingbritt Irhammar (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Sett mot" och slutar med "sådant sammanhang" bort ha följande lydelse:

Kvinn- och mansjourerna är en viktig resurs i kampen mot våld. Det gäller därför att skapa goda förutsättningar för deras arbete. För att få ett underlag för beslut om samhällsstöd till jourerna bör i enlighet med vad som yrkas i motion 808 yrkande 13 en kartläggning ske av det stöd som nu utgår. Därefter bör förslag till eventuella kompletterande stödformer presenteras.

Utskottet vill i detta sammanhang peka på att ett sådant stöd inte måste utgå som direkta ekonomiska bidrag. Det kan också vara frågan om t.ex. hjälp med särskilda utbildningsinsatser eller samordning med andra samhällsresurser, t.ex. så att kvinnojourer får tillgång till tillfälliga bostäder för misshandlade kvinnor. Utskottet vill också understryka att alla stödformer måste ges en sådan konstruktion att jourernas självständiga ställning inte äventyras.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under mom. 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande stöd till kvinno- och mansjourer

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju808 i denna del (yrkande 13) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i detta hänseende.

Särskilt yttrande

Besöksförbud (mom. 1)

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Elving Andersson (c), Lars Sundin (fp) och Ingbritt Irhammar (c) anför:

Många kvinnor som blivit hotade eller misshandlade av män de sammanlevt med lever i en ständig rädsla för en upprepning. I många fall känner sig kvinnorna tvungna att byta arbete eller bostad och ibland t.o.m. identitet för att slippa fortsatt kontakt med gärningsmannen. I en redan svår situation tvingas kvinnorna alltså till uppbrott och måste ge upp tryggheten i det egna hemmet, den invanda miljön och de kända arbetskamraterna. Kvinnor i detta läge drabbas av ett oacceptabelt lidande. Orsaken härtill är att kvinnorna gör den i många fall riktiga bedömningen att polisen inte alltid kan ingripa då hjälp behövs.

Det är mot denna bakgrund vårt krav på lagstiftning om besöksförbud skall ses. Det är således utomordentligt angeläget att frågan om lagstiftning bereds med största skyndsamhet och att en proposition om besöksförbud snarast föreläggs riksdagen.

